

การพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิถีคนเมือง
ในต่างจังหวัด: กรณีศึกษาเมืองหนองคาย

**Development of Indicators for Lifestyle under the Sufficiency Economy Philosophy
of Townspeople in the Provinces: A Case Study of Nong Khai City**

ธวัชชัย เฟ็งพินิจ* พิมพ์ชนก วัตทอง แสงอรุณ สุนทรีย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

พรทวี พลเวียงพล วโรตม แสงแก้ว

กรมพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองคาย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิถีคนเมืองหนองคาย ในลักษณะกรณีศึกษาชุมชนในเขตเมืองหนองคายจำนวน 11 ชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการกลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเมืองหนองคายแบ่งออกได้เป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเยาวชน ด้านความสามัคคี ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว และด้านการจราจร ส่วนตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคายแบ่งออกเป็น ทางสายกลางมี 21 ตัวชี้วัด ความพอประมาณมี 17 ตัวชี้วัด ความมีเหตุผลมี 25 ตัวชี้วัด การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 22 ตัวชี้วัด เงื่อนไขความรู้มี 11 ตัวชี้วัด เงื่อนไขคุณธรรมมี 12 ตัวชี้วัด ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืนมีทั้งหมด 23 ตัวชี้วัด เมื่อนำทุกตัวชี้วัดมาเปรียบเทียบใน 7 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีตัวชี้วัดรวมทั้งสิ้น 46 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่มากที่สุดถึง 6 องค์ประกอบนั้นมีอยู่ 3 ตัวชี้วัดประกอบด้วย เผื่อแผ่เอื้ออาทร ทำเกษตรพอเพียง และทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่วนตัวชี้วัดที่ปรากฏในลำดับรองลงมาคือปรากฏอยู่ 5 องค์ประกอบมี 7 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 4 องค์ประกอบมี 5 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 3 องค์ประกอบมี 8 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 2 องค์ประกอบมี 11 ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ 1 องค์ประกอบมี 12 ตัวชี้วัด ทั้งนี้องค์ประกอบความพอประมาณเป็นองค์ประกอบเดียวที่ตัวชี้วัดทั้ง 17 ตัวชี้วัดไปปรากฏอยู่ในองค์ประกอบอื่นๆ อย่างน้อย 1 องค์ประกอบ

คำสำคัญ : ตัวชี้วัด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมืองหนองคาย

* ผู้ประสานงานหลัก

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study the problems and develop the indicators of lifestyle under the sufficiency economy philosophy of townspeople in Nong Khai city. The research comprised case studies of 11 communities in Nong Khai city area using in-depth interviews, focus group discussions, and workshops for data collection. The total time for research was 12 months. The research findings showed that problems that occurred in the daily life of Nong Khai townspeople could be divided into 7 aspects, namely, the economic, social, youth, harmony, environmental, family, and traffic aspects. On the other hand, indicators of lifestyle under the sufficiency economy philosophy of Nong Khai townspeople, as categorized by components comprised 21 indicators for the medium path component, 17 indicators for the moderation component, 25 indicators for the rationality component, 22 indicators for the self-immunity component, 11 indicators for the condition of knowledge component, 12 indicators for the condition of ethics component, and 23 indicators for the balance, stability, and sustainability component. When all indicators were compared across the seven components of the sufficiency economy philosophy, the total number of 46 indicators was identified. There were three indicators that appeared in the largest number of six components. They were generosity and care, sufficiency agriculture, and preparation of daily accounts. In addition, seven indicators appeared in five components, five indicators appeared in four components, eight indicators appeared in three components, 11 indicators appeared in two components, and 12 indicators appeared in only one component. It was also found that the component of moderation was the only component whose 17 indicators appeared also in at least one other component.

Key words: Indicators, Sufficiency economy philosophy, Nong Khai

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2517

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศไทย จนได้รับการเชิดชูจากองค์การสหประชาชาติที่ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award เมื่อวันที่ 26 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2549 และได้ให้ประเทศสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สารานุกรมวิกิพีเดีย, 2552)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาเสนอแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทัน

ต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก พร้อมกับเห็นความสำคัญของความรู้และการเรียนรู้ มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย, 2550, หน้า XV)

ที่ผ่านมา กระแสโลกทำให้ประเทศเกษตรกรรม หันไปทำอุตสาหกรรมหรือนิกส์ จนทำให้นิกส์กลายเป็น “นรก อีส คัมมิง ชูน” เพราะเป็นการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานของตัวเอง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) การเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของระบบนิเวศ สังคมพฤติกรรมการผลิตและบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยขาดความสมดุล เกิดการสะสมของปัญหาต่อทุนธรรมชาติและระบบนิเวศที่คนในสังคมจำเป็นต้องพึ่งพา และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547, หน้า 8)

ปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศ ทำให้ชุมชนชนบทและชุมชนเมืองมีความคล้ายคลึงกันมากขึ้น เพราะวิถีชีวิตแบบเมืองได้แพร่กระจายไปทั่ว คนชนบทมีรูปแบบการดำรงชีวิตใกล้เคียงกับคนเมืองมากขึ้น แนวโน้มของชุมชนชนบทในอนาคตก็คือการเปลี่ยนเป็นชุมชนเมือง (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 34) ทำให้ภาพรวมสังคมไทยปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมเมือง เกิดวิถีชีวิตแบบคนเมืองไม่เว้นแม้ในชนบทห่างไกล ส่งผลให้เกิดภาวะตึงเครียดทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต (ธวัชชัย เฟ็งพิณิจ, 2552, หน้า 21) เพราะคนเมืองจะมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ มากกว่าปฐมภูมิ มีลักษณะไม่ใช่แบบส่วนตัวหรือกันเอง ผิวเดิน เปลี่ยนผ่าน และเฉพาะกิจ มีท่าทีไม่ทุ่มใจ เมินเฉย และเย็นชา เพื่อป้องกันตนเองจากความไม่ให้อ่อนอื่นคาดหวังหรือยึดเอาอ้างเอาได้ (อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รงค์ และอรทัย หรุเจริญพรพานิช, 2552)

ในอนาคต เมืองจะยังคงเติบโตต่อไปและเป็นส่วนที่สร้างรายได้หลักในประเทศ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะเปลี่ยนเข้าสู่สังคมเมืองในอีก 10 ปีข้างหน้า คาดว่าประมาณปี พ.ศ.2554 ประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศจะอาศัยอยู่ในเมือง ดังนั้นเราจึงควรหาวิธีรับมือกับการเติบโตของเมืองด้วยการสร้างกระบวนการพัฒนายั่งยืน การบริหารจัดการเมืองที่เหมาะสมโดยท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากประชาคมชุมชนเมืองอย่างกว้างขวาง (มูลนิธิชุมชนไท, 2546, หน้า 6-7)

เศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชประสงค์ที่จะให้คนไทยนำไปปฏิบัติก็คือ การปลูกฝังวัฒนธรรมทางปัญญา เพื่อให้คนไทยรู้จักการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีการลงมือปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ทดลองสิ่งที่ได้คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลนั้นๆ ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ บนพื้นฐานของการบูรณาการคุณธรรมกับความรู้หรือปัญญาในเชิงปทัฏฐานกับปัญญาในเชิงปฏิกฐานเข้าด้วยกัน (สนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2551, หน้า 49) เป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นำไปสู่วิถีคิดและการตัดสินใจที่ถูกต้องเป็นประโยชน์สำหรับคนทุกระดับ ประยุกต์ได้กับคนในเมืองและชนบท แนวปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสากล เพราะไม่มีเงื่อนไขข้อจำกัดทางกายภาพ เป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นจากศักยภาพด้านจิตใจ และการพัฒนาสติปัญญา บนพื้นฐานของความรู้ด้วยการใช้เหตุและผล เพื่อความไม่ประมาท นำไปสู่ความสามัคคี ความมีคุณธรรมและจริยธรรม ในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างไม่เอารัด

เอาเปรียบ นำไปสู่สันติภาพและความยั่งยืนไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ในระดับและภาคใด (แกมทอง อินทร์ตัน, 2551, หน้า 1) เป็นแนวทางการพัฒนาที่ลุ่มลึกและกินความมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจหรือการผลิต ที่เน้นความยั่งยืนของระบบการผลิตที่ส่งผลไปสู่การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การบริหารความเสี่ยง ตลอดจนยกระดับความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนและสังคม (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2551, หน้า 1)

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม ต้องอาศัยการพัฒนาตัวชี้วัดที่จะใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการวัดผลการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าสามารถบรรลุตามเป้าหมายของปรัชญาได้มากน้อยเพียงใด (สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ, 2551, หน้า 2) การประเมินการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องประเมินศักยภาพทางจิต วิถีคิด หรือปัญญา ซึ่งไม่ใช่ปัญญาที่ใช้เพื่อการได้ แต่เป็นปัญญาที่ทำให้เกิดความสุขหรืออาจจำเป็นจะต้องประเมินความสามารถในการพัฒนาความสุขไปสู่ความสุขที่แท้จริง โดยต้องหาตัววัดประมาณหรืออาจจะต้องใช้เกณฑ์ทางจิตวิทยา ดังนั้นตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศเพราะพื้นฐานของการพัฒนาคือ ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทางเศรษฐกิจและสังคม (แกมทอง อินทร์ตัน, 2551, หน้า 10)

ตัวชี้วัด เป็นตัวแปรที่สามารถสะท้อนหรืออธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดความเปลี่ยนแปลง บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานได้ สามารถใช้วัดความสำเร็จหรือผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการระบุปัญหา วางแผน และประเมินผลการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 1-5) กระบวนการศึกษาเพื่อสร้างตัวชี้วัดนั้น โดยตัวกระบวนการเองจะเป็นวิธีหนึ่งในการศึกษาเรียนรู้คุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีความเป็นนามธรรม ให้เป็นที่เข้าใจง่ายและชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายคุณลักษณะต่างๆ ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถใช้เป็นกรอบเปรียบเทียบระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นระบบ มีเกณฑ์ที่สามารถใช้วัดเปรียบเทียบได้ โดยมีจุดรวมเป็นที่ยอมรับและสามารถนำมาอ้างอิงหรือเป็นตัวอย่างในการนำไปประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2549, หน้า 1-2)

ดังนั้น ด้วยการยอมรับเชิงประจักษ์จากประชาคมโลกว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตน เพื่อให้ก้าวทันและดำรงอยู่ได้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอก เป็นประโยชน์สำหรับทุกคนทุกระดับ นำมาซึ่งความสุข ความมั่นคง สันติภาพ และความยั่งยืนไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ในระดับใดก็สามารถปลดแอกจากความทุกข์ทั้งปวง ในขณะที่จังหวัดหนองคายซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองน่าอยู่อันดับ 7 ของโลกกำลังก้าวสู่ความเป็นเมืองจากกระแสวัฒนธรรมภายนอกอย่างรวดเร็ว การพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคายจึงน่าสนใจยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องพิสูจน์ยืนยันเชิงประจักษ์ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดผลจริงอย่างเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติที่นำมาซึ่งความสงบสุขของชีวิตและสังคมแล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบสำหรับการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้งในสังคมแบบเมืองและสังคมทั่วไปที่กำลังก้าวสู่ความเป็นเมืองได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนเมืองหนองคาย
2. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิถีคนเมืองหนองคาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในเขตพื้นที่เมืองหนองคายจำนวน 11 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนชัยพร ชุมชนโพธิ์ชัย-ศรีบุญเรือง ชุมชนมีชัย ชุมชนยอดแก้ว ชุมชนศรีคุณเมือง-ลำดวน ชุมชนศรีชมชื่น ชุมชนศรีชะเกษ-ศรีเมือง ชุมชนศรีสุ่มังคล์ ชุมชนสระแก้ว ชุมชนหอก่อง และชุมชนหายโศก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ใช้ระยะเวลาในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 12 เดือน ซึ่งขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ งานวิจัย บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลในการวิจัย

2. การศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย

- 2.1 การสังเกต คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษาวิจัย เป็นการสังเกตเชิงสำรวจสภาพโดยทั่วไป เพื่อหาหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องเช่น การใช้ชีวิตประจำวัน วิถีปฏิบัติ สภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและบุคคลภายนอก การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

- 2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบบังเอิญอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนาพูดคุยอย่างเป็นกันเองในประเด็นเช่น การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน การแจกจ่ายทรัพยากร การพึ่งพาอาศัยกัน ความพึงพอใจ แรงบันดาลใจหรือแรงจูงใจ วัฒนธรรมทางสังคม เป็นต้น ซึ่งจากการลงพื้นที่ภาคสนามคณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ศึกษาวิจัยทั้งหมด จำนวน 53 คน

- 2.3 การสนทนากลุ่ม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มทั้งสิ้นจำนวน 11 ครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมรวม 81 คน กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารเช่น สมาชิกเทศบาล ข้าราชการประจำ ผู้นำชุมชน เป็นต้น ผู้ประกอบการเช่น เจ้าของธุรกิจ เจ้าของกิจการร้านค้า พ่อค้า แม่ค้า เป็นต้น ผู้ปฏิบัติงานเช่น ข้าราชการ ลูกจ้าง ผู้ใช้แรงงาน ผู้รับจ้าง แรงงานต่างถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น และผู้เชี่ยวชาญเช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการ นักการศึกษา นักพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้รวมถึงที่ปรึกษาและคณะผู้วิจัย

- 2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 ครั้ง โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนจากชุมชนทั้ง 11 ชุมชน ให้ครอบคลุมมิติทางสังคมของชุมชนเช่น ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มในชุมชน ตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งบางส่วนได้คัดเลือกจากตัวแทนประชากรเป้าหมายในการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละประมาณ 45 คน ซึ่งแต่ละครั้งได้แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 7 กลุ่ม ทั้งนี้มีการกระจายกลุ่มตัวแทนในแต่ละชุมชนเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละครั้งอย่างเหมาะสม

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น

- 3.1 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป เช่น สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

3.2 แบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์หรือพูดคุย โดยเน้นที่ความยืดหยุ่นของประเด็นในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีเวลาในการคิด วิเคราะห์ และตอบคำถามได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมประเด็นแต่ละประเด็นที่ครบถ้วน รวมถึงสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลที่สำคัญอื่นได้ ด้วยบรรยากาศแบบกันเองอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้นในช่วงของการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงมักมีประเด็นนอกเหนือจากที่ระบุและไม่เจาะจงว่าจะต้องสัมภาษณ์หรือพูดคุยเรียงตามลำดับข้อ เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างไหลลื่นไม่ตึงเครียดจนเกินไป และพยายามลดช่องว่างระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วยการแนะนำตัวเอง แนะนำวัตถุประสงค์ในการพูดคุย ขออนุญาตบันทึกเสียง ขออนุญาตถ่ายภาพ รวมถึงบางครั้งก็ใช้ภาษาถิ่น (ภาษาอีสาน) ในการพูดคุย และไม่เร่งรัดเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการเพียงอย่างเดียว แต่จะใช้เวลาแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ในการเล่าเรื่องราวอื่นๆ ที่นอกเหนือจากแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้ถูกสัมภาษณ์บางคนจะถูกสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งตัวอย่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เช่น ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 7 องค์ประกอบ (ทางสายกลาง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน) การใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ แนวทางการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลที่เกิดขึ้น ผลสำเร็จ ความภาคภูมิใจ เป็นต้น

4. การเก็บรวบรวมและการตรวจสอบข้อมูล คณะผู้วิจัยเน้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนามหรือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยทัศนแบบคนใน (Emic) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอภาพรวมของชุมชนที่วิจัย ในรูปของชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) พร้อมกับการนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นมาสนับสนุนผลการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากการสังเกต จากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งข้อมูลที่ได้มีการนำมาตรวจสอบความถูกต้องระหว่างกัน โดยใช้วิธีการนำคำถามอย่างเดียวกันมาถามซ้ำอีกครั้งในสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงการนำข้อมูลที่มีความคลุมเครือกลับมาถามซ้ำอีกครั้ง ทั้งที่เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายเดิมและกลุ่มประชากรเป้าหมายใหม่ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant: KI) จากนักวิจัย/ผู้เชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และจากงานวิชาการ/แนวคิด/ทฤษฎี เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากที่สุด

5. การจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ในเบื้องต้นเช่น ข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของชุมชน การดำเนินชีวิต วัฒนธรรมประเพณี จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา เป็นต้น ผ่านกระบวนการย้อนระลึก (Reflective Process) และกระบวนการสังเคราะห์ (Synthesis Process) ข้อมูลเพื่อให้สามารถจัดระบบข้อมูลได้ตามลำดับเหตุการณ์และเรียบเรียงเนื้อหาสาระให้เป็นระบบที่ชัดเจนมากขึ้น ส่วนตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคาย ได้จัดหมวดหมู่แยกองค์ประกอบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 7 องค์ประกอบ ในแต่ละองค์ประกอบจะจัดเรียงลำดับตัวชี้วัดตามค่าคะแนนที่ได้จากมากไปหาน้อย หากมีตัวชี้วัดตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปมีค่าคะแนนเท่ากันในแต่ละองค์ประกอบ จะจัดลำดับก่อน-หลังตามที่ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการนำเสนอในที่ประชุม จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงสู่สิ่งค้นพบ และนำเสนอผลการวิจัยโดยการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผ่านแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ เมื่อนำข้อมูลที่ผ่านการจัดหมวดหมู่และการสังเคราะห์ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเชื่อมโยงตามกรอบแนวคิดการวิจัยเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคายในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อศึกษาทำความเข้าใจรวมทั้งค้นหาประเด็นในการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลเสนอแนะ และนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต ค้นคว้าเอกสาร สนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ประกอบการนำเสนอ ส่วนข้อมูลที่มีการจัดเรียงลำดับโดยค่าคะแนนได้นำเสนอในรูปของตาราง ซึ่งแสดงจำนวนคะแนนและค่าร้อยละของตัวชี้วัดแต่ละตัวในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลและการสนทนากลุ่มของกลุ่มบุคคลต่างๆ มานำเสนอประกอบตัวชี้วัด เพื่อยืนยันในสิ่งที่ค้นพบในแต่ละประเด็น โดยยึดกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแกนหลักในการนำเสนอ

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในเขตเมืองหนองคายจำนวนรวมทั้งหมด 11 ชุมชน ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเมืองหนองคาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ด้าน โดยแต่ละด้านมีประเด็นปัญหา สรุปได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย หนี้ในระบบ ว่างงาน ไม่มีงานทำ การจัดสรรพื้นที่ค้าขายบนฟุตบาท รายได้น้อย-รายจ่ายสูง ร้านอาหารหรือแผงลอย น้ำมันแพง สินค้าแพง ค่าไฟฟ้าสูง ค่าครองชีพไม่มั่นคง ไม่มีเงินมาลงทุน และสามล้อเครื่อง
2. ด้านสังคม ประกอบด้วย ยาเสพติด ลักขโมย การพนัน การศึกษาของคนในชุมชนไม่เท่ากัน การค้ามนุษย์ และคาราโอเกะ ผู้สูงอายุขาดผู้ดูแล
3. ด้านเยาวชน ประกอบด้วย ปัญหาวัยรุ่นกวนเมือง/ตีกัน/เสียงดัง/มั่วสุม ร้านเกมส์ นักเรียนทะเลาะวิวาท-หนีเรียน และการศึกษาของเยาวชน
4. ด้านความสามัคคี ประกอบด้วย ไม่เข้าร่วมประชุม ไม่เข้าใจกัน ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่ทำกิจกรรมร่วมกัน และเห็นห่างวัด
5. ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ขยะ ตลิ่งพัง แสงสว่างในชุมชนไม่เพียงพอ และเสียงดัง
6. ด้านครอบครัว ประกอบด้วย ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น พ่อแม่ทะเลาะกัน และครอบครัวอ่อนแอ
7. ด้านการจราจร ประกอบด้วย รถติด ขาดวินัยจราจร ไฟจราจรไม่พอ และเมาแล้วขับ

ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิถีคนเมืองหนองคาย ด้วยกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่า ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตของคนเมืองหนองคายสามารถแบ่งตามองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็น 7 องค์ประกอบ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีตัวชี้วัดทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน

กันกับองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดที่สำคัญมากที่สุดซึ่งมีค่าคะแนนสูง ไปหาตัวชี้วัดที่สำคัญระดับรองลงมาโดยมีค่าคะแนนลดหลั่นลงมาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางมีทั้งหมด 21 ตัวชี้วัดประกอบด้วย ประหยัดอดออม พอใจในสิ่งที่ตนมี ดูแลรักษาสุขภาพ เพื่อแม่เอื้ออาทร พอประมาณ-พอเพียง มีมนุษยสัมพันธ์ ประหยัดพลังงาน ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข สร้างรายได้เสริม ไม่สร้างหนี้สิน ไม่ทำงานหนักเกินไป-น้อยเกินไป ซื่อสัตย์สุจริต วางแผนการดำเนินชีวิต ทำเกษตรพอเพียง ทำตัวเป็นกลาง รอบคอบ-เท่าทัน ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ถือธรรมะ-ทำบุญ พึ่งพาตนเอง สร้างความอบอุ่นในครอบครัว และออกกำลังกาย

2. ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามคุณลักษณะความพอเพียง 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดความพอประมาณ มีทั้งหมด 17 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ประหยัดอดออม ไม่สร้างหนี้สิน พอใจในสิ่งที่ตนมี พอประมาณ-พอเพียง ทำเกษตรพอเพียง ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข ไม่ทำงานหนักเกินไป-น้อยเกินไป ประหยัดพลังงาน เรียนรู้ตลอดเวลา ดูแลรักษาสุขภาพ ออกกำลังกาย ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างรายได้เสริม เพื่อแม่เอื้ออาทร วางแผนการดำเนินชีวิต และใช้ของไทย

2.2 ตัวชี้วัดความมีเหตุผล มีทั้งหมด 25 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ซื่อสัตย์สุจริต วางแผนการดำเนินชีวิต เพื่อแม่เอื้ออาทร คิด-ทำ-พูดมีเหตุผล ประหยัดอดออม มีส่วนร่วมในชุมชน ขยันหมั่นเพียร สร้างรายได้เสริม เรียนรู้ตลอดเวลา ไม่สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น สร้างความอบอุ่นในครอบครัว ไม่สร้างหนี้สิน เป็นประชาธิปไตย ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข ประหยัดพลังงาน รักษาสิ่งแวดล้อม พอประมาณ-พอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ทำตัวเป็นกลาง ทำเกษตรพอเพียง ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รับผิดชอบ ไม่ใจร้อน และใช้ของไทย

2.3 ตัวชี้วัดการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ร่าเริงแจ่มใส ถือธรรมะ-ทำบุญ คิด-ทำ-พูดมีเหตุผล เพื่อแม่เอื้ออาทร เป็นประชาธิปไตย สร้างรายได้เสริม ออกกำลังกาย มีมนุษยสัมพันธ์ วางแผนการดำเนินชีวิต มีส่วนร่วมในชุมชน ประหยัดอดออม ทำเกษตรพอเพียง ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีคุณธรรมและจริยธรรม ไม่สร้างหนี้สิน พึ่งพาตนเอง สร้างความอบอุ่นในครอบครัว เรียนรู้ตลอดเวลา เชื่อมมั่นในสิ่งที่ทำ ปฏิบัติตามกฎหมาย และทำประกันชีวิต

3. ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามเงื่อนไข 2 เงื่อนไข ดังนี้

3.1 ตัวชี้วัดเงื่อนไขความรู้ มีทั้งหมด 11 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ติดตามข่าวสาร เรียนรู้ตลอดเวลา อบรมศึกษาดูงาน มีส่วนร่วมในชุมชน คิด-ทำ-พูดมีเหตุผล ทำเกษตรพอเพียง ริเริ่มสร้างสรรค์ ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ถือธรรมะ-ทำบุญ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และร่าเริงแจ่มใส

3.2 ตัวชี้วัดเงื่อนไขคุณธรรม มีทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ถือธรรมะ-ทำบุญ ซื่อสัตย์สุจริต คิด-ทำ-พูดมีเหตุผล มีส่วนร่วมในชุมชน มีมนุษยสัมพันธ์ ขยันหมั่นเพียร เพื่อแม่เอื้ออาทร ไม่สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข กตัญญู รับผิดชอบ และพึ่งพาตนเอง

4. ตัวชี้วัดความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน มีทั้งหมด 23 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วางแผนการดำเนินชีวิต คิด-ทำ-พูดมีเหตุผล สร้างรายได้เสริม รักษาสิ่งแวดล้อม เชื่อมมั่นในสิ่งที่ทำ มองโลกในแง่ดี สามัคคี

ถือธรรมะ-ทำบุญ เพื่อแม่เอื้ออาทร พอประมาณ-พอเพียง มีส่วนร่วมในชุมชน เป็นประชาธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมาย ออกกำลังกาย มีคุณธรรมจริยธรรม รับผิดชอบ ทำเกษตรพอเพียง ไม่สร้างหนี้สิน พึ่งพาตนเอง ไม่ทำงานหนักเกินไป-น้อยเกินไป มีกลุ่มสหกรณ์ และมั่นคงในหน้าที่การงาน

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเมืองหนองคายแบ่งออกได้เป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเยาวชน ด้านความสามัคคี ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว และด้านการจราจร ส่วนตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองหนองคายแบ่งออกเป็นตัวชี้วัดทางสายกลางมี 21 ตัวชี้วัด ความพอประมาณมี 17 ตัวชี้วัด ความมีเหตุผลมี 25 ตัวชี้วัด การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 22 ตัวชี้วัด เงื่อนไขความรู้มี 11 ตัวชี้วัด เงื่อนไขคุณธรรมมี 12 ตัวชี้วัด ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืนมีทั้งหมด 23 ตัวชี้วัด เมื่อนำทุกตัวชี้วัดมาเปรียบเทียบใน 7 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีตัวชี้วัดรวมทั้งสิ้น 46 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่มากที่สุดถึง 6 องค์ประกอบนั้นมีอยู่ 3 ตัวชี้วัดประกอบด้วย แม่เอื้ออาทร ทำเกษตรพอเพียง และทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่วนตัวชี้วัดที่ปรากฏในลำดับรองลงมาคือปรากฏอยู่ 5 องค์ประกอบมี 7 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 4 องค์ประกอบมี 5 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 3 องค์ประกอบมี 8 ตัวชี้วัด ปรากฏอยู่ 2 องค์ประกอบมี 11 ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดที่ปรากฏอยู่ 1 องค์ประกอบมี 12 ตัวชี้วัด ทั้งนี้องค์ประกอบความพอประมาณเป็นองค์ประกอบเดียวที่ตัวชี้วัดทั้ง 17 ตัวชี้วัดไปปรากฏอยู่ในองค์ประกอบอื่นๆ อย่างน้อย 1 องค์ประกอบ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะให้ผู้นำไปปฏิบัติประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ทั้งนี้ควรมีการวิจัยนำร่องการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อื่นๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและพัฒนาตัวชี้วัดที่หลากหลายครอบคลุมทุกมิติของชีวิตและสังคมมากขึ้น รวมถึงวิจัยค้นหาต้นแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนไทย เพื่อถอดแบบความรู้เชิงประจักษ์และพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมทุกมิติชีวิตของคนไทย

เอกสารอ้างอิง

- แกมทอง อินทร์ดี. (2551). *ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2547). *คู่มือการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2550). *คู่มือการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับลุ่มน้ำ*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยระยะที่ 2 ปี 2549 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. (2550). *รายงานการพัฒนาด้านของประเทศไทยปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- ชุมชนไท, มูลนิธิ. (2546). *ปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่*. กรุงเทพฯ: โครงการผลิตสื่อและเพื่อการประชาสัมพันธ์มูลนิธิชุมชนไท.
- ธวัชชัย เฟ็งพิณิจ. (2552, กันยายน 2). *ตัวชี้วัดความพอเพียงของคนเมืองหนองคาย*. มติชน, หน้า 21.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2549). *การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธ-เศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย, สารานุกรม. (2552, พฤษภาคม 14). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* [Online]. Available: <http://th.wikipedia.org/>. [2552, พฤษภาคม 14].
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุชาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ. (2551). *ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง (2551). *การเรียนรู้ร่วมกันแบบมีเข็มมุ่งสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าอภัย.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. (2549, มกราคม 29). *ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "ทิศทางเศรษฐกิจไทยภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง"*. ในพิธีเปิดการสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ ครั้งที่ 24 ณ โรงแรมสีมาธานี จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2549 [Online]. Available: <http://www.thaiechamber.com/>. [2549, มกราคม 29].
- อมรวิทย์ นาคกรทรรพ. (2551). *ตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และอรทัย หรุเจริญพรพานิช. (2552, พฤษภาคม 14). *"เซ็กซ์แอนเดอะซิติ" ใน ประชากรและสังคม* [Online]. Available: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceIII/Articles/Article07.htm> [2552, พฤษภาคม 14].

คณะผู้เขียน

ธวัชชัย เฟ็งพิณีจ

อาจารย์ประจำหลักสูตรพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

e-mail: chai_ppn@hotmail.com

พรทวี พลเวียงพล

นักบริหารงานทั่วไป 6 สังกัดเทศบาลเมืองหนองคายจังหวัดหนองคาย

e-mail: Hs4_HBH@hotmail.com

วโรดม แสงแก้ว

ประธานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดหนองคาย สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองคาย

e-mail: udom_sangkaew@hotmail.com

พิมพ์ชนก วัตทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

e-mail: -

แสงอรุณ สุนทรีย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

e-mail: aloon_1989@hotmail.com

